

STUDII ȘI CERCETĂRI: ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

INTERCONEXIUNEA DINTRE CURRICULUMUL DISCIPLINEI DE STUDIU ȘI CADRUL NAȚIONAL AL CALIFICĂRILOR

Elena MURARU

Secția Formare Continuă

Le problème majeur de l'enseignement supérieur dans l'espace européen est le cadre de qualifications, où la reconnaissance des diplômes et des qualifications, leurs compatibilité est l'une des exigences de base pour l'assurance de la qualité dans l'enseignement supérieur. Le Cadre National de Qualifications (CNQ) est conçu comme une description des résultats d'apprentissage, il est en connexion réciproque avec tous les produits curriculaires. L'idée principale de cet article est l'interconnexion du CNQ avec le curriculum de la discipline d'étude.

Pentru a realiza studiul conexiunii dintre curriculumul disciplinar și Cadrul Național al Calificărilor vom examina mai întâi noțiunile: calificare/calificări, Cadrul Calificărilor (CC), Cadrul Național al Calificărilor (CNC), Cadrul European al Calificărilor (CEC/EQF), obiectivele și funcțiile lor, rolul lor în Sistemul Educațional.

Calificarea este definită ca descriere a rezultatelor învățării și constituie o expresie a competențelor profesionale recunoscute la nivel național și/sau sectorial.

O calificare este dobândită atunci când un organism abilitat constată că nivelul de învățare la care a ajuns o persoană a atins un anumit standard al capacităților de cunoaștere, deprinderilor și competențelor generale. Standardul rezultatelor învățării este confirmat prin intermediul unui proces de evaluare sau prin finalizarea cu succes a unui program de studiu. Învățarea și evaluarea în vederea obținerii unei calificări se poate realiza printr-un program de studiu și/sau prin experiența la locul de muncă. O calificare conferă recunoașterea oficială a valorii rezultatelor învățării pentru piața muncii, precum și pentru educația și formarea profesională continuă. O calificare conferă un drept legal de a practica o ocupație/meserie/profesie [1].

Cadrul Calificărilor este un instrument pentru dezvoltarea și clasificarea calificărilor în concordanță cu un set de criterii specifice nivelurilor de învățare. Acest set de criterii poate fi implicit prin descriptorii calificărilor sau poate fi explicit sub forma unui set de descriptori de nivel.

Cadrul European al Calificărilor reprezintă o referință pentru diferite sisteme și cadre de calificări din Europa, deci este conceput ca un cadru al cadrelor și/sau al sistemelor și este definit „meta-cadru”.

Un meta-cadru poate fi înțeles ca mijloc de facilitare a corelării unui cadru al calificărilor cu alte cadre și, în consecință, permite corelarea unei calificări dintr-un cadru cu o calificare dintr-un alt cadru. Un meta-cadru are ca obiectiv principal crearea încrederii în rezultatele corelării calificărilor realizate între țări și între sectoare prin definirea principiilor pentru procedurile de asigurare a calității, orientării și informării, precum și prin crearea mecanismelor de transfer și acumulare de credite care să opereze astfel încât transparența necesară la nivel național și sectorial să fie asigurată și la nivel internațional [2].

Cadrul European al Calificărilor conține un set de elemente comune de referință ce reflectă rezultatele învățării într-o structură de 8 niveluri.

Rezultatele învățării sunt exprimate în termeni de competențe:

- competențe cognitive;
- competențe funcționale;
- competențe profesionale personale.

Fiecare nivel de referință din CEC cere o descriere a ceea ce este distinct calificărilor ce sunt clasificate la un anumit nivel. Pentru a distinge cele 8 niveluri ale CEC au fost elaborați anumiți indicatori de referință, descriptori care reflectă rezultatele învățării indiferent de contextul instituțional sau educațional.

Un mecanism de formulare a calificărilor îl constituie „descriptorii Dublin”, acceptat de mai multe țări, ce propune următoarea clasificare a competențelor [2].

- a) cunoaștere și înțelegere
- b) aplicarea cunoștințelor
- c) abilități analitice și predictive
- d) abilități de comunicare
- e) abilități de învățare (a învăța să înveți) [3].

Competențele generale reflectă esența pregătirii profesionale la un anumit nivel (licență, master, formare profesională continuă etc.).

Conform proiectului Tuning, competențele generale pot fi clasificate în:

- a) instrumentale: abilități cognitive, metodologice, tehnologice și lingvistice;
- b) interpersonale: abilități personale de tipul celor sociale (interacțiune socială, cooperare etc.);
- c) sistemice: abilități și deprinderi holiste. Deținerea acestor competențe este posibilă în baza primelor două tipuri de competențe.

Prin îmbinarea taxonomiei competențelor rezultate din Proiectul Tuning și a descriptorilor Dublin, Cadrul European al Calificărilor a determinat următoarea clasificare a competențelor generale:

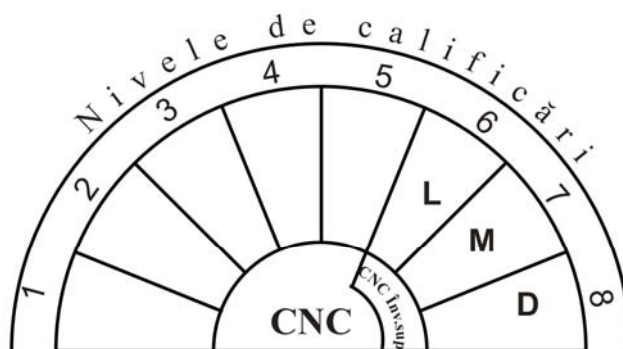
1. Cunoștințe

2. Deprinderi

3. Competențe personale și profesionale

- a) *autonomie și responsabilitate*
- b) *abilitatea de a învăța*
- c) *competențe sociale și de comunicare*
- d) *competențe profesionale* [4].

În Spațiul European al Învățământului Superior (SEIS) calificările sunt structurate în trei niveluri: Licență, Masterat, Doctorat, pe piața muncii fiind relevante primele două – Licența și Masteratul cuantificate în Credite academice, respectiv 180-240 credite (L) și 90-120 credite (M) [5].

Structura națională a calificărilor presupune o descriere sistematică a calificărilor oferite de un sistem de învățământ, în care toate achizițiile procesului de formare sunt cuantificate și interrelaționate. Ele sunt corelate în arhitectura comună a calificărilor din SEIS și au următoarele structuri:

- Domeniul de formare profesională
- Caracteristici, termeni de realizare, credite academice
- Titluri (calificări), ocupații, finalități/competențe
- Proceduri de asigurare a calității [6].

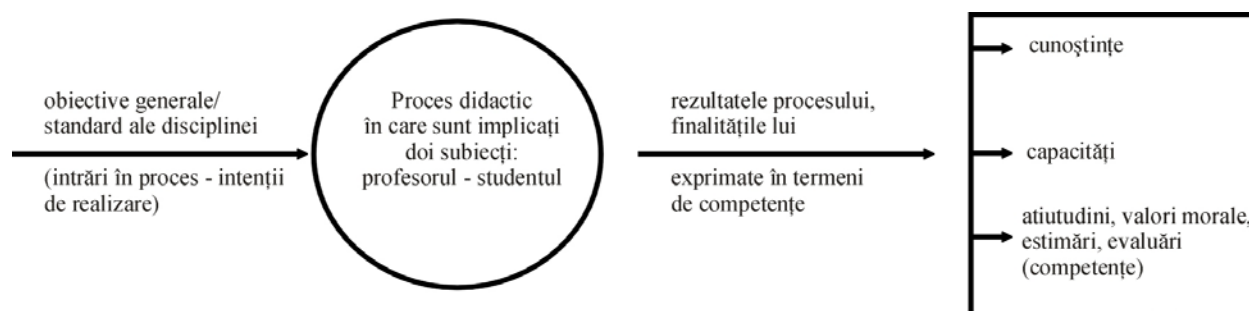
Elaborarea Cadrului Național al Calificărilor va oferi instituțiilor de învățământ posibilități de proiectare și dezvoltare a unui curriculum creativ, va susține procesul de recunoaștere a studiilor și actelor de studii, va încuraja mobilitatea academică a studenților și va facilita inserția absolvenților pe piața forței de muncă.

Cadrul Național al Calificărilor este în strânsă legătură cu produsele curriculare, începând cu programul educațional la domeniul de formare profesională, cu programul de studii/planul de învățământ și, nu în ultimul rând, cu curriculumul disciplinelor.

Curriculumul disciplinei se axează pe problemele actuale ale dezvoltării teoriei și practicii educaționale, și anume: pe conceptul educației centrate pe cel ce învață (pe elev/student) și orientate spre finalitățile procesului didactic exprimate în termeni de competențe.

În așa mod, curriculumul disciplinei asigură reperele principale în proiectarea didactică, în efectuarea procesului didactic și în determinarea formelor lui de realizare: curs teoretic, activități practice, stagii de practică la disciplină etc., în identificarea strategiilor didactice de predare-învățare-cercetare și a celor de evaluare. Curriculumul disciplinei deține o funcție reglatoare a procesului educațional centrat pe cel ce învață și axat pe finalitățile lui exprimate în competențe, ele fiind deja stabilite/indicate în CNC la domeniul de formare profesională și la programul de studii la specialitate.

În curriculumul disciplinei sunt stipulate obiectivele-standard ale disciplinei, a căror realizare va contribui la atingerea anumitor finalități/rezultate ce vor fi exprimate în termeni de competențe și vor constitui un sistem de cunoștințe, capacități, atitudini, valori.

Astfel, în curriculumul disciplinei competențele specifice ale programului de studii sunt proiectate și concretizate prin obiectivele generale/standard ale disciplinei.

Următorul pas în proiectarea curriculară îl constituie delimitarea unităților de conținut și/sau de învățare și identificarea obiectivelor de referință/finalităților la fiecare unitate de conținut.

Obiectivele de referință vor concretiza prin descriptorii Dublin finalitățile concrete ce vor fi posibile de realizat la unitatea concretă de conținut, adică: ce vor cunoaște și înțelege (A); ce și cum vor aplica însușind unitatea dată de conținut (B); ce vor realiza în dezvoltarea capacităților analitice, de proiectare, creative prin studierea unității concrete de conținut (C); ce abilități de comunicare vor realiza la subiectul propus (D); în ce măsură parcurgerea unității date va contribui la formarea abilităților de autoevaluare și conștientizare a necesităților de învățare, de utilizare a anumitor tehnici de învățare pentru dezvoltarea profesională (E).

Deci, putem conchide că prin obiectivele de referință la fiecare unitate de conținut în curriculumul disciplinei sunt determinate finalitățile parcurgerii lor, ele fiind exprimate în termeni de competențe specifice corelate cu competențele specifice ale programului de studii stipulate în Cadrul Național al Calificărilor.

În abordarea sa conceptuală curriculumul disciplinei se axează și pe variabila „strategii didactice”: strategii de predare-învățare; strategii de realizare a lucrului individual; strategii de cercetare; strategii de evaluare.

În compartimentele „Forme de organizare a activității didactice” și „Strategii și activității didactice” din curriculumul disciplinei sunt indicate ansamblul activităților de predare-învățare-evaluare la unitatea concretă de conținut.

„Strategia didactică” reprezintă componenta esențială a curriculumului. Fundamentarea și prezentarea acestora în curriculumul de bază are un caracter conceptual și generalizator, iar în curriculumul disciplinelor ele sunt concretizate și exemplificate în raport cu particularitățile disciplinei.

În primul rând, în curriculumul disciplinei este determinată tipologia cursului universitar, considerată ca una dintre formele principale ale activității didactice în învățământul superior, și anume: curs teoretic, curs aplicativ, curs integrativ, curs mixt etc.

Ora-curs poate fi realizată prin diverse metode și atunci vom distinge: prelegerea clasică, prelegerea problematizată, prelegerea-dezbateri, prelegere cu oponenți etc. [7].

În proiectarea cursului universitar cheia succesului va depinde în mare măsură de elaborarea obiectivelor operaționale la fiecare oră corelate cu obiectivele de referință ale unității de conținut, ele, la rândul lor, cu obiectivele generale/finalitățile disciplinei, care reies din competențele specifice ale programului de studii.

Printre formele de organizare și desfășurare a activităților didactice în învățământul superior un loc important i se atribuie seminarului universitar, care îndeplinește diverse funcții și urmărește mai multe scopuri: de inițiere – introductiv; de aprofundare a problemelor din curs; de sistematizare; de aplicare a cunoștințelor teoretice în practică; de formare și dezvoltare a unor capacități de cercetare; de evaluare; integrativ etc. [8].

În curriculumul disciplinei sunt identificate strategiile didactice de realizare a seminarului, obiectivele cărora vor corela cu obiectivele de referință proiectate pentru unitatea de conținut.

În proiectarea seminarului vor predomina obiectivele operaționale ce vor sistematiza și aprofunda cunoștințele studenților, vor contribui la înțelegerea lor (A), vor orienta studenții la activități aplicative (B), la activități analitice-predicative (C). Activitățile de lucru proiectate în grupe mici, sau activități (fie individuale ori frontale) vor dezvolta responsabilitatea studenților, abilitățile de lucru în echipă, competențele de comunicare și conlucrarea interpersonală (D). Analiza rezultatelor activității studenților la fiecare seminar va contribui la conștientizarea necesității învățării permanente pentru dezvoltarea profesională personală (E).

Proiectând obiectivele pentru fiecare seminar, profesorul va ține cont de: competențele specifice programului de studii; obiectivele standard/finalitățile disciplinei; obiectivele de referință ale unității de conținut; taxonomia integrativă a procesului didactic.

Strategiile didactice proiectate vor contribui la realizarea obiectivelor propuse și vor imprima un caracter activ, motivant, participativ și creativ activității studenților în cadrul orelor de seminar.

Activitatea/lucrul individual al studenților întotdeauna a fost prezentă în programele de studii, acordându-i-se o anumită pondere în evaluările finale. Odată cu implementarea Sistemului de Credite Transferabile de Studii (ECTS), activitatea independentă necesită instituționalizarea ei, ce se realizează prin cuantificarea acesteia în credite. Creditul academic este o unitate de măsură exprimată în cifre. El cuantifică munca pretinsă studentului pentru a parcurge și „a lua” disciplina, adică a finaliza studiul unei discipline cu o notă de promovare de la „5” la „10”. Un credit academic este echivalent cu 30 de ore de muncă pretinsă studentului ce include: participarea și activitatea la orele de curs, seminar și/sau laborator, activitatea individuală proiectată în curriculumul disciplinei, evaluările curente și sumative la disciplină.

Proiectarea corectă a activităților individuale ale studenților, fixarea lor în curriculumul disciplinei la fiecare unitate de conținut, monitorizarea și evaluarea lor are un loc important în realizarea obiectivelor/finalităților propuse.

Activitatea individuală poate fi individualizată și diferențiată, respectând astfel principiile esențiale ale didacticii: cel al individualizării și diferențierii instruirii, cel al accesibilității, al unui învățământ centrat pe elev și axat pe finalități exprimate în termeni de competențe.

Proiectarea acestei activități în curriculumul disciplinei este inevitabilă și nu doar prin fixarea activităților (enumerarea lor), dar și prin evidențierea finalităților scontate, a strategiilor didactice de realizare a lor și a criteriilor de evaluare a activității individuale. Activitatea individuală a studenților trebuie îmbinată cu activități de cercetare; or, sinergia învățământului superior și a cercetării constituie cei doi piloni ai societății bazate pe cunoaștere. Activitățile de cercetare proiectate pot și trebuie să fie individualizate și diferențiate și, nu în ultimul rând, legate cu cerințele mediului profesional pentru domeniul concret de formare. În așa mod, studentul va fi plasat în centrul procesului de instruire-cercetare-formare și dezvoltare profesională, va deveni un produs calitativ atât de mult așteptat pe piața muncii, un produs competent, adică cu rezultate calitative ale instruirii și cercetării, cu competențe necesare carierei lui de succes.

Proiectarea și individualizarea lucrului individual contribuie la asigurarea calității studiilor, la motivarea activității studenților, iar promovarea creativității, performanțelor, valorilor contribuie la dezvoltarea încrederii în sine, în posibilitățile proprii, în dezvoltarea profesională de succes.

Un rol aparte în curriculumul disciplinar are evaluarea rezultatelor academice, ce constituie o activitate destul de complexă. Rezultatele academice le putem clasifica în trei tipuri de bază, concepute într-un sistem, într-un ansamblu, și anume: cunoștințe (savoir) – a ști; capacități (savoir faire) – a ști să faci; atitudini (compétence) (savoir être) – a ști să fii.

Cunoștințele includ în sine date, fapte, noțiuni/definiții, evenimente, principii, teorii, concepte. Competența de cunoaștere și înțelegere presupune cunoașterea și înțelegerea elementelor structurale enumerate mai sus,

explicarea și interpretarea lor. Tehnologiile de evaluare a lor sunt evidențiate în curriculumul disciplinei la fiecare unitate de conținut.

Nivelul de instruire a studenților stipulează nu doar cantitatea de informații și de surse acumulate, dar și valoarea lor operațională, adică cum pot fi ele utilizate în situații standard sau în noi demersuri cognitive, în activități practice. În așa mod sunt evaluate capacitățile de aplicare, de rezolvare..., de argumentare..., de demonstrare..., de analiză-sinteză ... și derivatele lor: comparare..., contrapunere..., sistematizare..., clasificare... etc. Sarcinile concrete sunt stipulate la fiecare unitate de conținut prin rezolvare de probleme, studiu de caz, transfer de cunoștințe în situații standard și/sau situații noi, inedite.

Problema evaluării atitudinilor, competențelor personale este un subiect actual și obiectul discuțiilor. Evaluarea rezultatelor integratoare se va realiza în raport cu obiectivele curriculare, prin sarcini concrete și corect formulate, prin teste cu itemi integrativi ce vor presupune: realizarea independentă a unor lucrări creative/productive; rezolvarea situațiilor de problemă/de cercetare; formularea de probleme și sarcini în cercetarea profesională; elaborarea de noi idei, soluții...; adaptarea profesională la anumite situații; responsabilitate și acțiunea în echipă.

Evaluarea sumativă se va realiza în baza obiectivelor generale ale disciplinei exprimate în termeni de competențe.

Itemii pentru evaluările finale pot asuma cele trei categorii de competențe:

- a) de cunoaștere și înțelegere;
- b) de aplicare;
- c) profesionale, de integrare.

În primul caz se va evalua ce știe studentul, cunoaște și înțelege el, cum poate interpreta și explica materia studiată.

În al doilea caz se va aprecia ce poate face studentul, cum aplică cunoștințele acumulate, adică capacitatea lui de a analiza, de a generaliza, de a compara, de a sistematiza și clasifica, de a argumenta răspunsul.

În al treilea caz se va aprecia cum studentul poate să integreze primele două rezultate: cunoștințele și capacitățile în condiții similare sau în contexte noi/inedite, cum poate aprecia, estima, lua decizii și cum le poate argumenta prin aprecieri și estimări proprii.

Și dacă studentul este plasat în centrul procesului educațional, în cadrul evaluării rezultatelor academice suntem obligați să-i oferim cât mai multe și ample posibilități de afirmare, de producere, de creare, de luare de decizii, de lucru în echipă, respectând opiniile proprii și ale colegilor. În așa mod, studentul va avea posibilitatea de a se autorealiza și a se autoevalua, conștientizând necesitățile învățării pentru dezvoltarea sa profesională.

O asemenea abordare a curriculumului disciplinei, când studentul este situat în centrul procesului educațional și devine subiectul principal al acestui proces, contribuie la dezvoltarea individuală a fiecărui student, la optimizarea calității instruirii universitare. În procesul didactic se instituie noi relații de conlucrare și colaborare „subiect-subiect”, prin care se face un schimb dintre „experiența” unui subiect și „oportunitățile, motivațiile și responsabilitățile” celui de-al doilea subiect. Finalitățile acestui proces complex sunt exprimate în termeni de competențe (cunoștințe, capacități, atitudini, valori) atât de necesare fiecărui absolvent, mult așteptate în mediul profesional. Orice disciplină de studiu va contribui la formarea specialistului în domeniu ținându-se cont de competențele generale și specifice ale domeniului de formare profesională și ale programului de studiu.

În loc de **concluzii**

Cuvântul „competență” are origine latină, provenind de la cuvântul *competere* – a fi în stare să..., a fi capabil să...

Deci, competența presupune un potențial de acțiune/activitate al unui individ. Ea se formează atât în cadrul instituțiilor educaționale, cât și de-a lungul carierei profesionale.

Prin rezultatele învățării exprimate în termeni de competențe studentul este orientat spre profesionalizare; or, competența duce la performanță și, de ce nu, chiar la excelență...

Referințe:

1. Cadrul Național al Calificărilor din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți: Culegere de documente și materiale. - Chișinău: ISIS, 2008, p.33.
2. Ibidem, p.34.
3. Dandara O., Spinei A. Elaborarea Cadrului Național al Calificărilor: Buletin metodic. - Chișinău, 2006, p.11-12.
4. Ibidem, p.12.

5. Cadrul Național al Calificărilor din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți: Culegere de documente și materiale. - Chișinău: ISIS, 2008, p.28.
6. Dandara O., Spinei A. Elaborarea Cadrului Național al Calificărilor: Buletin metodic. - Chișinău, 2006, p.34.
7. Guțu VI. Proiectarea didactică în învățământul superior: Ghid metodic. - Chișinău, 2007, p.53-54.
8. Ibidem, p.67.

Bibliografie:

1. Chicu V., Dandara O., Goraș-Postică V. [et.al.] Educația centrată pe cel ce învață. Ghid metodologic. - Chișinău, 2009.
2. Guțu V. (coordonator), Chicu V., Dandara O., Solcan A., Solovei R. Psihopedagogia centrată pe copil. - Chișinău, 2008.
3. Chicu V., Solovei R., Hadîrcă M., Paniș A., Cara A. Formarea continuă a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe cel ce învață. - Chișinău, 2010.
4. Dandara O., Constantinov S., Sclifos L. [et.al]. Pedagogie: Suport de curs. - Chișinău, 2010.
5. Muraru E. Curriculum-ul pentru disciplina Didactica istoriei. - Chișinău, 2011.
6. Cartaleanu T., Cosovan C., Goraș-Postică V. (coord.) [et.al.] Formare de competențe prin strategii didactice interactive. - Chișinău, 2008.

Prezentat la 22.12.2011